

NAUČNOM VEĆU MEDICINSKOG FAKULTETA
UNIVERZITETA U BEOGRDU

Na sednici Naučnog veća Medicinskog fakulteta u Beogradu, održanoj dana 17.11.2022. godine, broj 11/X-4/4-TP, imenovana je komisija za ocenu završene doktorske disertacije pod naslovom:

„ Mentalno zdravlje neformalnih negovatelja tokom epidemije KOVID-19 u Srbiji: modelovanje strukturalnim jednačinama “

kandidata dr Tatjana Rajović, zaposlene u Specijalnoj bolnici “Termal”, Vrdnik. Mentor je Prof. dr Nataša Milić.

Komisija za ocenu završene doktorske disertacije imenovana je u sastavu:

1. Prof. dr Dejana Stanisavljević, profesor Medicinskog fakulteta u Beogradu
2. Prof. dr Bojana Matejić, profesor Medicinskog fakulteta u Beogradu
3. Doc.dr Srđan Mašić, Medicinski fakultet Istočno Sarajevo

Na osnovu analize priložene doktorske disertacije, komisija za ocenu završene doktorske disertacije jednoglasno podnosi Naučnom veću Medicinskog fakulteta sledeći

IZVEŠTAJ

A) Prikaz sadržaja doktorke disertacije

Doktorska disertacija dr Tatjane Rajović napisana je na ukupno 80 strana i podeljena je na sledeća poglavlja: uvod, ciljevi rada, materijal i metode, rezultati, diskusija, zaključci i

literatura. U disertaciji se nalazi ukupno 26 tabela i 17 figura. Doktorska disertacija sadrži sažetak na srpskom i engleskom jeziku, biografiju kandidata i podatke o komisiji.

U **uvodu** je istaknut značaj neformalne nege, data je definicija negovane osobe i neformalnih negovatelja. Takođe, ukazano je na značaj procene kvaliteta života neformalnih negovatelja, odnosno njihovog fizičkog i mentalnog zdravlja, kao i na opterećenja, zamora i depresije neformalnih negovatelja. Pandemija KOVID-19 dovela je do značajnog opterećenja zdravstvenih radnika, kao glavnih učesnika u borbi protiv pandemije, međutim, usmeravanje pažnje na pružanje formalnih zdravstvenih usluga, ostavilo je neformalne negovatelje, i njihovu centralnu ulogu u pružanju dugotrajne nege van interesovanja javnosti. Uprkos organizovanju i obezbeđivanju nege u kompleksnim situacijama, u uslovima socijalne izolacije, uz prisustvo konstantnog straha, i odgovornosti da sačuvaju zdravlje najbližih u novonastalim okolnostima, neformalnim negovateljima nije pruženo dovoljno pažnje i podrške. Termin „opterećenje“ neformalnih negovatelja je uveden kako bi se opisao upravo uticaj pružanja neformalne nege na psihološki, fizički, finansijski i socijalni status negovatelja. Dok pojedini neformalni negovatalji mogu da se izbore sa kompleksnim zahtevima pružanja nege, drugi ne mogu, i pod povećanim su rizikom za narušavanje fizičkog zdravlja (izazavanog hroničnim stresom) ili razvoj simptoma poremećaja mentalnog zdravlja (razvoj depresije ili anksioznosti). Prepoznavanje novih izazova sa kojima se negovatelji susreću tokom pandemije KOVID-19 je od posebne važnosti za razvoj sveobuhvatnih i koordinisanih mera za pružanje podrške mentalnom zdravlju neformalnih negovatelja kako na internacionalnom, tako i nacionalnom nivou. U dosadašnjoj literaturi su retke studije koje su ispitivale kao ciljnu populaciju neformalne negovatelje, a gotovo da ne postoje studije tokom COVID-19 pandemije sprovedene na nacionalno reprezentativnom uzorku.

Ciljevi rada su precizno definisani. Osnovni cilj rada je procena zastupljenosti simptoma depresije kod neformalnih negovatelja tokom epidemije KOVIDa-19 u Srbiji. Takođe kao ciljevi rada navedeni su procena stepena opterećenja neformalnih negovatelja tokom epidemije KOVIDa-19 u Srbiji, povezanost stepena opterećenja sa prisustvom simptoma depresije kod neformalnih negovatelja tokom epidemije KOVIDa-19 u Srbiji, ispitivanje prediktora stepena opterećenja i prisustva simptoma depresije neformalnih negovatelja tokom epidemije KOVIDa-19 u Srbiji, kao i ispitivanje psihometrijskih karakteristika upitnika za procenu stepena opterećenja neformalnih negovatelja.

U poglavlju **materijal i metode** je detaljno opisan način formiranja uzorka i vremenski okvir istraživanja. Istraživanje je sprovedeno kao studija preseka, na reprezentativnom uzorku neformalnih negovatelja u Srbiji, tokom pandemije KOVIDa-19. Učešće u istraživanju je bilo dobrovoljno, a upitnici anonimni. Istraživanje je sprovedeno prema principima dobre istraživačke prakse, uz potpuno očuvanje poverljivosti podataka.

Ciljnu populaciju u ovom istraživanju predstavljaju neformalni negovatelji na teritoriji Republike Srbije. Kriterijumi za isključivanje iz istraživanja su: diskontinuitet u pružanju nege duži od 6 meseci i neslaganje sa učestvovanjem u istraživanju. Uzorak je izabran tako da pruži statistički pouzdane procene za nivo Republike Srbije. Da bi se obezbedila reprezentativnost uzorka na nacionalnom nivou korišćen je stratifikovani klaster uzorak, gde je svaki statistički region Republike Srbije (Vojvodina, region Beograda, Šumadija sa Zapadnom Srbijom i Južna Srbija) predstavljao stratum iz koga su na slučajan način izabrani klasteri gradskih, prigradskih i seoskih opština (proporcionalno njihovoj zastupljenosti u regionima) iz kojih su zatim anketirani neformalni negovatelji. Na osnovu pretpostavke o prisustvu simptoma depresije blagog do visokog stepena od 15% u ciljnoj populaciji i zadatu preciznost od 2,5% za izračunavanje ove procene, 798 ispitanika je uključeno u anketiranje.

Za potrebe ovog istraživanja sastavljen je upitnik koji obuhvata: (1) socio-demografske karakteristike neformalnih negovatelja; (2) opšte podatke u vezi sa osobom koju neguju; (3) funkcionalno stanje negovane osobe; (4) opterećenje negovatelja; (5) depresivnost; (6) zamor; (7) zdravlje i funkcionalnu sposobnost; (8) socijalnu podršku i (9) pružanje nege u novonastalim okolnostima tokom KOVID-19 pandemije. Ukoliko jedan negovatelj obezbeđuje negu za više osoba, podaci su sakupljeni za negovanu osobu kojoj je neophodan zahtevniji vid pomoći.

Za procenu opterećenja negovatelja korišćen je Zaritov intervju (eng. Zarit Burden Interview, ZBI), standardizovani instrument čija je pouzdanost i validnost potvrđena u velikom broju studija. Upitnik sadrži 22 pitanja koja pokazuju kako se pojedinci osećaju kada se staraju o drugoj osobi. Pitanja obuhvataju zdravlje negovatelja, psihološko blagostanje, finansije, socijalni život i vrstu odnosa između negovatelja i obolelog. Ponuđeni odgovori dati su petostepenom Likertovom slalom koja obuhvata kategorije: nikad (0), retko (1), ponekad (2), često (3) ili skoro uvek (4), sa maksimalnim skorom 88. Veća vrednost skora ukazuje na veće opterećenje negovatelja. Vrednosti skora u rasponu od 21 do 40 predstavljaju blago do

umereno opterećenje, vrednosti u rasponu od 41 do 60 umereno do veliko opterećenje i skor između 61 i 88 ukazuje na veliko opterećenje negovatelja.

Za procenu funkcionalnog stanja negovanih osoba korišćene su validirane skale za ispitivanje bazičnih aktivnosti svakodnevnog života (eng. Activities of Daily Living, ADL), kao i prilagođena skala za ispitivanje instrumentalnih aktivnosti svakodnevnog života (eng. The Lawton Instrumental Activities of Daily Living, IADL). Za procenu iscrpljenosti neformalnih negovatelja korišćena je Krupova skala zamora (eng. Fatigue Severity Scale, FSS), a za procenu depresije Bekova skala depresivnosti (eng. Beck's Depression Inventory, BDI). Za procenu kvaliteta života korišćena je kratka forma upitnika za procenu kvaliteta života povezanog sa zdravljem SF-12.

U delu statističke analize opisane su metode deskriptivne i analitičke statistike. Numeričke varijable su predstavljene aritmetičkom sredinom i standardnom devijacijom ili medijanom sa interkvartilnim opsegom. Atributivni podaci su predstavljeni apsolutnim brojevima i procentima. Razlike u distribuciji nezavisnih varijabli između različitih kategorija zavisne varijable testirane su pomoću Pearson Hi - kvadrat testa (za kategorijalne varijable) i Studentovog t-testa ili testa sume rangova (za numeričke varijable, u zavisnosti od normalnosti raspodele podataka). Kod varijabli sa više modaliteta primenjena je jednofaktorska analiza varijanse (ANOVA) ili Kruskal Volisov test. Procena normalnosti raspodele numeričkih varijabli vršena je primenom Kolmogorov – Smirnovljevog testa. Za procenu pouzdanosti upitnika izračunati su Cronbach-ovi alfa koeficijenti, čiji raspon varira od 0 do 1, gde vrednost 1 označava idealnu pouzdanost. Modelovanje strukturalnim jednačinama je korišćeno za testiranje efekata različitih karakteristika neformalnih negovatelja, karakteristika nege i negovanih osoba na mentalno zdravlje negovatelja tokom pandemije KOVIDa-19 u Srbiji. Takođe je ispitana medijatorska uloga opterećenja negovatelja i pružanja nege u specifičnim okolnostima tokom pandemije KOVIDa-19. Modelovanje strukturalnim jednačinama je korišćeno jer omogućava ispitivanje direktnih i indirektnih efekata prediktora kroz simultano modelovanje međusobno povezanih varijabli. Pre ispitivanja direktnih i indirektnih veza među varijablama, ispitano je prisustvo kolinearnosti korišćenjem Pirsonovog koeficijenta korelacije i faktora porasta varijanse (engl. variance inflation factor, VIF). Hi-kvadrat testom je izvršeno testiranje apsolutne ispravnosti uklapanja modela sa empirijski dobijenim podacima. Pored toga, primenjene su i sledeće mere fitovanja - uporedni fit indeks (engl. the comparative fit index, CFI), Tucker-Levis-ov indeks (engl. Tucker–Lewis index, TLI), normirani fit indeks (engl. normed fit index, NFI) i

greška aproksimacije kvadrata srednje vrednosti (engl. root mean square error of approximation, RMSEA). Vrednosti CFI, TLI i NFI iznad 0,95 smatrane su odgovarajućim, dok su RMSEA vrednosti ispod 0,05 ukazivale na prihvatljivo uklapanje modela. Model je prikazan grafički, gde strelice ukazuju na pravac pretpostavljenih asocijacija. Kako bi se omogućilo poređenje među varijablama, izračunati su standardizovani koeficijenti na skali od -1 do 1. Nakon prilagođavanja za ostale prediktore u modelu, direktni koeficijenti prikazuju efekte nezavisne varijable na zavisnu, dok indirektni koeficijenti prikazuju efekte nezavisne na zavisnu varijablu, ustanovljene preko medijatorske varijable u toj asocijaciji. Suma indirektnih i direktnih efekata prikazuje zbirni efekat asocijacije dve varijable. U svim analizama nivo statističke značajnosti je postavljen na $p < 0,05$. Statistička analiza je urađena korišćenjem softvera IBM Amos 21 i SPSS 25 (IBM SPSS Inc., Chicago, IL, USA, 2012).

U poglavlju **rezultati** detaljno su opisani i jasno predstavljeni svi dobijeni rezultati.

Diskusija je napisana jasno i pregledno, uz prikaz rezultata drugih istraživanja i uporednim pregledom dobijenih rezultata doktorske disertacije.

Zaključci sažeto prikazuju najvažnije nalaze koji su proistekli iz rezultata rada. Korišćena **literatura** sadrži spisak od 89 referenci.

B) Provera originalnosti doktorske disertacije

Na osnovu Pravilnika o postupku provere originalnosti doktorskih disertacija koje se brane na Univerzitetu u Beogradu i nalaza u izveštaju iz programa iThenticate kojim je izvršena provera originalnosti doktorske disertacije „Mentalno zdravlje neformalnih negovatelja tokom epidemije KOVID-19 u Srbiji: modelovanje strukturalnim jednačinama“, autora dr Tatjane Rajović, konstatujemo da utvrđeno podudaranje teksta iznosi 16%. Ovaj stepen podudarnosti posledica je citata, ličnih imena, bibliografskih podataka o korišćenoj literaturi, tzv. opših mesta i podataka, kao i prethodno publikovanih rezultata doktorandovih istraživanja, koji su proistekli iz njegove disertacije, što je u skladu sa članom 9. Pravilnika.

C) Kratak opis postignutih rezultata

Upitnik za procenu opterećenja neformalnih negovatelja/ica je pokazao zadovoljavajuće psihometrijske karakteristike, i može se koristiti za procenu opterećenja neformalnih negovatelja na srpskom govornom području tokom epidemije Kovid-19. Kod više od 70% neformalnih negovatelja bilo je prisutno opterećenje negom, pri čemu je blago do umereno opterećenje bilo prisutno kod 38,7% neformalnih negovatelja, umereno do veliko opterećenje kod 26,4% negovatelja, dok je 6% neformalnih negovatelja bilo jako opterećeno. Depresivne simptome imalo je 27,1% neformalnih negovatelja, pri čemu je blagu depresiju imalo 11,2% negovatelja, umerenu depresiju imalo je 8,6% negovatelja, dok je 7,1% neformalnih negovatelja imalo simptome teške depresije. Veća dužina trajanja nege u satima, viši stepen zahtevnosti nege, viši skor bazičnih aktivnosti svakodnevnog života negovane osobe, nedovoljna finansijska sredstva i lošija samoprocena ugroženosti zdravlja negovatelja u odnosu na period pre epidemije korona virusa u Srbiji, kao i potreba za predahom, pomoći, sredstvima za higijenu, psihosocijalnom pomoći i strah za sopstveno zdravlje i zdravlje osobe koju neguju predstavljali su faktore značajno povezane sa ukupnim opterećenjem neformalnih negovatelja. Radni status, pol negovane osobe, svakodnevno pružanje nege, viši stepen zahtevnosti nege negovatelja, nedovoljno raspoloživa finansijska sredstva za podmirivanje potreba negovane osobe i zabrinutost negovatelja o većoj ugroženosti sopstvenog zdravlja u odnosu na period pre epidemije korona virusa u Srbiji bili su značajni nezavisni prediktori nastanka depresije kod neformalnih negovatelja. Samoocenjivanje fizičkog zdravlja, opterećenje negovatelja i potreba za psihosocijalnom podrškom tokom Kovid-19 bili su značajni direktni prediktori depresije negovatelja. Stepem samostalnosti korisnika nege u obavljanju bazičnih aktivnosti svakodnevnog života, trajanje dnevne nege, stepen složenosti nege, nedovoljna finansijska podrška i potreba za psihosocijalnom podrškom imali su značajan indirektni efekat na pojavu simptoma depresije kod negovatelja preko opterećenja negovatelja kao medijatora. Pružanje psihosocijalne podrške je prepoznato kao važna prilika za smanjenje rizika od depresije kod neformalnih negovatelja.

D) Uporedna analiza doktorske disertacije sa rezultatima iz literature

Sa povećanjem dužine trajanja pandemije COVID-19, neformalni negovatelji prijavili su povećanje intenziteta nege koju pružaju. Prosečan broj sedmičnih sati koje neformalni negovatelj provodi pružajući negu porastao je sa 46,6 sati pre pandemije, na 54,5 u toku pandemije (+17%), pri čemu je kod žena zabeležen veći porast u broju sati od muškaraca. Najčešća hronična oboljenja/zdravstvena stanja negovanih osoba predstavljali su: fizička nesposobnost (ukupno 70%; veća vrednost u Estoniji, 82,6% i Nemačkoj, 82,1%), kognitivna

oštećenja kao što su Alchajmerova bolest i demencija (51,2% ukupno; veći procenat u Nemačkoj, 70,1%), neurološke smetnje ili poteškoće u učenju (50,6% ukupno; veća vrednost u Finskoj, 65,2%), druge hronične bolesti (npr. dijabetes, srčana oboljenja; 49,8%), psihički/mentalni problemi (47,9%) i drugi zdravstveni problemi zbog starosti (45,3%) (1). U Srbiji, hronična oboljenja negovanih osoba predstavljala su najčešći razlog nege (29,6%), zatim stanja nakon infarkta, operacije ili šloga (24,4%), starost (24,2%), neurološka oboljenja (15,2%), Alchajmerova bolest i demencija (15,0%), dok je najmanji broj negovanih osoba bilo negovano zbog postojanja psihijatrijskih oboljenja (5,0%).

Kada su u pitanju nedostatak podrške od strane zdravstvenih i socijalnih službi, kao i razni izazovi nametnuti tokom Kovid-19 pandemije kao što su socijalna izolacija i mere kontrole širenja virusa, u izveštaju Eurocarers-a prijavljen je porast u sledećim aktivnostima koje se odnose na pružanje nege: pružanje emocionalne podrške (60,3%), komunikacija na daljinu (49,7%) i pomoć u bazičnim i instrumentalnim aktivnostima svakodnevnog života (13,1–44,5%). Tokom pandemije Kovid-19 u Srbiji, osobama kojima je nega pružana bila je potrebna veća pomoć u obavljanju instrumentalnih aktivnosti nego u obavljanju bazičnih aktivnosti svakodnevnog života. Skoro 90% korisnika nege prijavilo je da im je bila neophodna pomoć u održavanju domaćinstva, rukovanju finansijama i pranju veša, dok je 84,8% prijavilo potrebnu pomoć oko prevoza i kupovine. Pomoć u pripremi hrane bila je potrebna kod 81,5% korisnika nege. Korisnici nege prijavili su da im je od obavljanja bazičnih životnih aktivnosti bila najpotrebnija pomoć oko kupanja (61,5%), dok im je najmanje pomoći bilo potrebno oko hranjenja (32,2%). U sistematskom pregledu sprovedenim od strane Chiao-a i dr. fizička ograničenja negovanih osoba identifikovana su kao faktor koji doprinosi opterećenju negovatelja, dok u studijama sprovedenim od strane Ethers-a i dr., kao i Torti-ja i dr. stepen poteškoća negovanih osoba u obavljanju aktivnosti svakodnevnog života nije predstavljao faktor opterećenja.

Tokom Kovid-19 epidemije, kod više od dve trećine (71,9%) neformalnih negovatelja u Srbiji prepoznato je opterećenje u rasponu od blagog do teškog stepena, a kod više od jedne četvrtine (27,1%) prepoznata je simptomatologija depresije u rasponu od blage do teške forme. Prema dobijenom modelu, samoocenjivanje fizičkog zdravlja, opterećenje negovatelja i potreba za psihosocijalnom podrškom tokom Kovid-19 pandemije bili su značajni direktni prediktori depresije negovatelja. Pored toga, u modelu je identifikovana značajna medijatorska uloga opterećenja negovatelja i potrebe negovatelja za psihosocijalnom podrškom. Stepem samostalnosti korisnika nege u obavljanju osnovnih aktivnosti

svakodnevnog života, trajanje dnevne nege, stepen složenosti nege, nedovoljna finansijska podrška i potreba za psihosocijalnom podrškom imali su značajan indirektni efekat na pojavu simptoma depresije kod negovatelja, preko opterećenja negovatelja kao medijatora. Rezultati ove analize pokazuju da fizičko zdravlje negovatelja predstavlja značajan prediktor opterećenja negovatelja, što je u skladu sa rezultatima nekoliko sprovedenih studija u kojima je dokazano da je teža forma opterećenja negovatelja povezana sa lošijim fizičkim zdravljem negovatelja. Takođe, prikazani model pruža dokaze da je zdravlje negovatelja ključna odrednica i opterećenja i depresije, dok funkcionalno stanje negovanih osoba u obavljanju bazičnih aktivnosti svakodnevnog života predstavlja jedan od najvažnijih prediktora opterećenja negovatelja. U nedavno publikovanim meta-analizama identifikovana je socijalna podrška kao važan prediktora subjektivno procenjenog opterećenja negovatelja, dok je opterećenje negovatelja predstavljalo značajan faktor rizika za pojavu depresivnih simptoma kod negovatelja starijih ljudi.

Neophodnost brige o mentalnom zdravlju i smanjenje stresa prepoznati su na konferenciji održanoj u Amsterdamu 2019. godine, na kojoj su se 24 zemlje i 10 međunarodnih humanitarnih organizacija saglasile da mentalno zdravlje i psihosocijalna podrška moraju predstavljati prioritet za svaki humanitarni odgovor u kriznim situacijama. Smernice Međuagencijskog komiteta o mentalnom zdravlju i psihosocijalnoj podršci u vanrednim situacijama i Akcioni plan Svetske zdravstvene organizacije u vezi sa mentalnim zdravljem dali su smernice o tome koja vrsta podrške bi trebalo da bude dostupna. U aprilu 2020, članovi Latinoameričkog regionalnog tima za mentalno zdravlje i psihosocijalnu podršku predstavili su minimalni paket preporučenih intervencija za vreme Kovid-19 pandemije. Preporuke su organizovane prema piramidi koja se sastoji od četiri nivoa intervencija za mentalno zdravlje i psihosocijalnu podršku u hitnim slučajevima: psihosocijalna razmatranja osnovnih usluga i bezbednosti; podrška zajednice i porodice; fokusirane, nespecijalizovane podrške; i specijalizovane usluge. Nedavni sistematski pregled efikasnosti intervencija sprovedenih u cilju poboljšanja mentalnog zdravlja neformalnih negovatelja, koji neguju osobe sa demencijom i koje žive kod kuće, pokazao je pozitivne efekte na najmanje jedan od ishoda praćenih u 25 od 46 studija (54,3%). Pozitivni efekti (46,2%) najčešće su prijavljeni kod osećaja subjektivnog opterećenja. Nasuprot tome, nedavni Cochrane-ov pregled sugerise da heterogenost u studijama (n=3725; 19 studija) otežava donošenje jasnih zaključaka u pogledu efikasnosti psihosocijalnih intervencija usmerenih ka neformalnim negovateljima koji pružaju negu osobama sa karcinomom. Svakako, značaj

razvoja saradnje u kreiranju dugoročnih pristupa očuvanju mentalnog zdravlja i pružanju psihosocijalne podrške nije sporan. Održiv, kvalitetan pristup očuvanju mentalnog zdravlja i pružanju psihosocijalne podrške mora predstavljati kombinovani napor lokalnih, nacionalnih i međunarodnih zajednica, kao i vladinih i nevladinih institucija koje saraduju sa neformalnim negovateljima i njihovim porodicama.

E) Objavljeni radovi koji čine deo doktorske disertacije

Rajovic T, Todorovic N, Vraceutic M, Rajovic N, Pavlovic A, Pavlovic V, Grbic I, Sapic R, Krsmanovic S, Vukmirovic M, Stanisavljevic T, Markovic K, Mostic T, Stanisavljevic D, Milic N. From Burden to Depressive Symptoms in Informal Caregivers during the COVID-19 Pandemic: A Path Analysis. Int J Environ Res Public Health. 2021;18(18):9577. doi: 10.3390/ijerph18189577.

F) Zaključak (obrazloženje naučnog doprinosa)

Doktorska disertacija „Mentalno zdravlje neformalnih negovatelja tokom epidemije KOVID-19 u Srbiji: modelovanje strukturalnim jednačinama“ dr Tatjane Rajović predstavlja originalni naučni doprinos u proceni mentalnog zdravlja neformalnih negovatelja tokom epidemije KOVIDa-19 u Srbiji. Rezultati ovog istraživanja imaju višestruk naučni značaj. Prepoznavanje stepena opterećenja značajno je za preduzimanje preventivnih mera i pokretanje različitih organizacionih postupaka za pružanje podrške usmerene ka neformalnim negovateljima. Takođe, utvrđivanje različitih individualnih i situacionih faktora, specifičnih za KOVID-19 pandemiju, koji doprinose opterećenju neformalnih negovatelja doprinose ranom otkrivanju poremećaja mentalnog zdravlja negovatelja i adekvatnijoj raspodeli podrške, sve u cilju unapređenja zdravlja kako negovatelja, tako i negovanih osoba. Identifikacija faktora koji doprinose razvoju simptoma depresije ima značajnu ulogu u unapređenju efikasnosti procesa pružanja dugotrajne nege, u kome neformalni negovatelji imaju centralnu ulogu.

Ova doktorska disertacija je urađena prema svim principima naučnog istraživanja. Ciljevi su bili precizno definisani, naučni pristup je bio originalan i pažljivo izabran, a metodologija rada je bila savremena. Rezultati su pregledno i sistematično prikazani i diskutovani, a iz njih su izvedeni odgovarajući zaključci.

Na osnovu svega navedenog, i imajući u vidu dosadašnji naučni rad kandidata, komisija predlaže Naučnom veću Medicinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu da prihvati doktorsku disertaciju dr Tatjane Rajović i odobri njenu javnu odbranu radi sticanja akademske titule doktora medicinskih nauka.

U Beogradu, 24.11.2022.

Članovi Komisije:

Prof. dr Dejana Stanisavljević

Prof. dr Bojana Matejić

Doc.dr Srđan Mašić

Mentor:

Prof. dr Nataša Milić
